

Ruimtelijk Kwaliteitskader Vierwaarden

aan Stuurgroep Vierwaarden
van Keesjan van de Herik
datum 27 november 2023

zaaknr. 2023-Z6583
documentnr. WLDOC-863449878-542

Ruimtelijk kwaliteitskader deel 1 Vierwaarden

In het project Vierwaarden gaan rivierverruiming, dijkversterking, dijkverlegging, natuurontwikkeling en ruimtelijke ontwikkeling hand in hand. Met een integrale verkenning van vier deelgebieden wordt gezocht naar de beste combinatie van maatregelen om aan de opgaven te kunnen voldoen. Het verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit is één van de doelen van dit project. Om te kunnen nagaan of voorgestelde ingrepen en maatregelen hieraan bijdragen is een Ruimtelijk Kwaliteitskader nodig.

Kwaliteitskader deel 1 en 2

Gebruikelijk is om in integrale projecten als Vierwaarden te werken met een ruimtelijk kwaliteitskader deel 1 en deel 2.

Het ruimtelijk kwaliteitskader deel 1 definieert wat wordt verstaan onder ruimtelijke kwaliteit en stuurt het ontwerpproces van de verkennings- en planuitwerkingsfase aan, door de 'geest van het plan' inzichtelijk te maken. Deel 2 stuurt het ontwerpproces van de realisatiefase aan door a.d.h.v. een programma van eisen richting te geven aan ontwerpoplossingen.

Het project Vierwaarden bevindt zich momenteel in de verkenningsfase. Deze verkenningsfase heeft tot doel om van alle passende bouwstenen in alle deelgebieden te komen tot één samenhangend maatregelenpakket van een aantal bouwstenen in een aantal deelgebieden; zodanig dat op juiste wijze invulling wordt gegeven aan de opgaven. Dit kader definieert wat bedoeld wordt met het doel 'ruimtelijke kwaliteit' als onderdeel van het beoordelingskader en helpt bij het maken van een heldere afweging bij het kiezen voor bouwstenen en combinaties daarvan.

Het plangebied van de verkenningsfase is, evenals de hoeveelheid verkende maatregelen dus groter dan het plangebied en het voorkeursmaatregelenpakket waarmee de planuitwerkingsfase start.

Status en toepassing deel 1

Omdat niet alle bouwstenen en deelgebieden onderdeel gaan worden van de planuitwerking is het te vroeg om een volledig ruimtelijk kwaliteitskader deel 1 op te stellen. Aangezien ruimtelijke kwaliteit expliciet doel is van het project vierwaarden is tegelijkertijd wel behoefte aan een beoordelingskader voor ruimtelijke kwaliteit bij verdere uitwerking en beoordeling van alternatieven en bij de totstandkoming van het voorkeursbesluit. Aangezien deze doelen nu in 7 separate kaders van de shareholders vast liggen is er behoefte aan een compact en hanteerbaar lijstje principes waar het projectdoel 'ruimtelijke kwaliteit' aan kan worden getoetst.

Het betreft de volgende kaders:

Shareholder	Ruimtelijk kader	Status	Werkingsgebied	Ziet toe op
Ministerie I&W en RWS	Bodem en Water Sturend	Beleidsvoornemen	Volledige projectgebied	Hiërarchie bij ruimtelijke keuzes
Provincie Limburg	Panorama Maasvallei ¹	Concept	Volledige projectgebied	Ruimtelijke kwaliteit inrichting weerden
Waterschap Limburg	Visie en leidende principes HWBP Noordelijke Maasvallei	Vastgesteld (door alle shareholders)	Volledige projectgebied	Ruimtelijke kwaliteit waterkeringen en systeemmaatregelen
Gemeente Horst a/d Maas	Ontwikkelkader Weerden Horst aan de Maas	Vastgesteld door gemeenteraad Horst	Weerden Horst a/d Maas	Ruimtelijke kwaliteit ingrepen weerden Horst
Gemeente Venlo	Programmatische kader Vierwaarden	Concept	Weerden Venlo	Ruimtelijke kwaliteit ingrepen weerden Venlo
	Stadshaven Venlo	Concept	Jachthaven Venlo	Ruimtelijke kwaliteit Jachthaven en aanpalende stadsontwikkeling
PAGW	Landschapsecologische Systemanalyse (LESA) - leidende principes	Concept	Volledige projectgebied	Benodigde kwaliteit van ingrepen tbv natuur en landschap

¹ Daarnaast zijn ook de omgevingsvisie en het kader 'groen blauwe mantel' van kracht. Inhoudelijk zijn deze consistent met panorama Maas

Figuur 1 werkingsgebied en status van de 7 kaders

Standpunt Stuurgroep

De stuurgroep Vierwaarden heeft aangegeven in dit stadium uit te willen gaan van de bovenstaande ruimtelijke kaders die vanuit de verschillende overheden al dan niet in voorbereiding zijn of zijn vastgesteld. Deze kaders blijven dus onverkort geldig.

Dit voorliggende document, het ruimtelijk kwaliteitskader Vierwaarden, maakt de zeven hiervoor genoemde kaders hanteerbaar voor deze fase door de overeenkomsten samen te vatten in vijf inrichtingsprincipes en aan de hand hiervan op ruimtelijke kwaliteit te kunnen toetsen. In samenhang met de andere criteria van het beoordelingskader kunnen zo bouwstenen en varianten worden beoordeeld ten behoeve van NRD, MER en VKB. Wanneer onverhoopt toch onduidelijkheid optreedt bij de toepassing van deze vijf principes wordt teruggevallen op de bestaande kaders die in de desbetreffende kwestie en desbetreffende Weerd aan de orde zijn. Daarnaast heeft de stuurgroep verzocht om inzicht te geven in omissies en tegenstrijdigheden en inzichtelijk te maken wat aanvullend nodig is. Dit staat beschreven in de laatste paragraaf.

Ruimtelijke kwaliteit in vijf inrichtingsprincipes.

De zeven kaders van de shareholders zijn eensluidend over de belangrijkste principes. Er zijn weinig tegenstrijdigheden en omissies. De uitgangspunten en principes uit deze zeven kaders kunnen worden samengevat in onderstaande vijf inrichtingsprincipes Vierwaarden

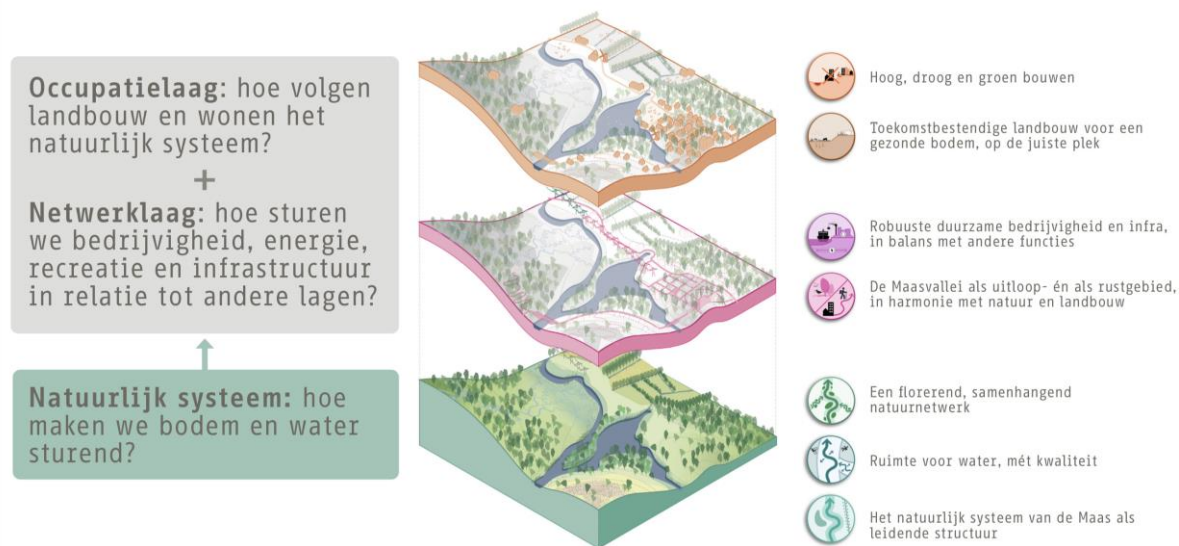
De vijf inrichtingsprincipes voor Vierwaarden zijn:

1. Volg de hiërarchie
2. Neem het DNA als leidraad
3. Herstel het systeem
4. Ontwerp vanzelfsprekende dijken
5. Versterk de belevingswaarde

Principe 1: Volg de Hiërarchie

Om tot een samenhangende, logische en toekomstbestendige inrichting te komen is een duidelijke hiërarchie nodig tussen de verschillende 'lagen' in het landschap. Vanuit het principe 'bodem en water sturend' vormt het DNA van het terrassenlandschap en het bijbehorende watersysteem de basis voor de inrichting. Cultuurhistorie en archeologie houden vaak nauw verband met dit DNA en andere landschappelijke 'lagen', respectievelijk de groen-blauwe inrichting, de bedijking, de vegetatie en het routenetwerk volgen. Door deze hiërarchie consequent toe te passen ontstaat een robuuste, logische en aantrekkelijke herinrichting die alle functies laat terugkeren op een wijze die een antwoord geeft op de opgaven van de komende decennia en wordt bijgedragen aan de voor dit deel van de Maas kenmerkende identiteit. Consequentie van deze zgn. 'structureerende keuzes' is dat initiatieven op het gebied van bijvoorbeeld woningbouw of delfstoffenwinning niet de inrichting bepalen maar volgend zijn.

7 ruimtelijke ambities, met het natuurlijk systeem als uitgangspunt

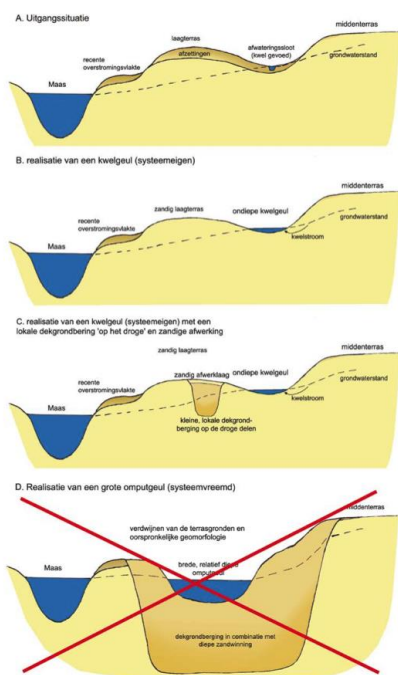
Figuur 2 hiërarchie met het natuurlijk systeem als fundament zoals toegelicht in Panorama Maasvallei, provincie Limburg

Principe 2: Neem het DNA als leidraad

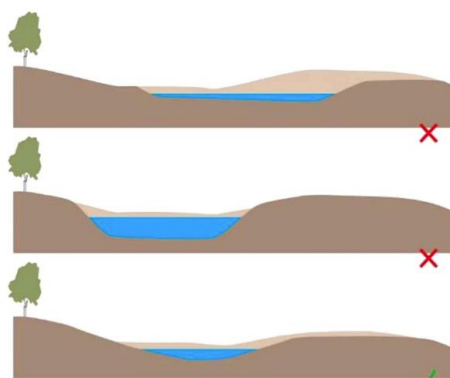
Ingrepen passen qua maat en schaal bij het Maasterrassenlandschap, volgend uit het karakteristieke lokale geulenpatroon. Maatregelen zijn reliëfvolgend en leiden tot vanzelfsprekende geulen die niet groter en dieper zijn dan voor de rivierkundige opgave noodzakelijk. Grondwater kan ongehinderd de geulen en laagten bereiken. De geulomvang en -diepte zijn zodanig dat deze het grondwater benutten ten behoeve van de voor de Maasvallei karakteristieke kwelnatuur. Bij rivierkundige ingrepen is er een zodanige afwerking van water- en landbodems dat een succesvolle ecologische ontwikkeling kan volgen en een beperkte beheeropgave resteert.

Figuur 3 figuur uit het ontwikkelkader Horst aan de Maas met twee fictieve Maasoeveren; passend in het landschap met vanzelfsprekende geulen die passen bij de maat en schaal van het landschap (links) en qua omvang, vorm en diepte gebiedsvreemde en niet passende waterpartijen (rechts)

< Figuur 10. Principetekening: afwerking van water en landbodems en ongehinderde toestroom grondwater.

Figuur 11. Principetekening: reliefvoldgend verlagen.

Figuur 4 principetekeningen van respectievelijk afwerking water- en landbodems en ongehinderde toestroom grondwater (links) en reliefvoldgend verlagen (rechts)

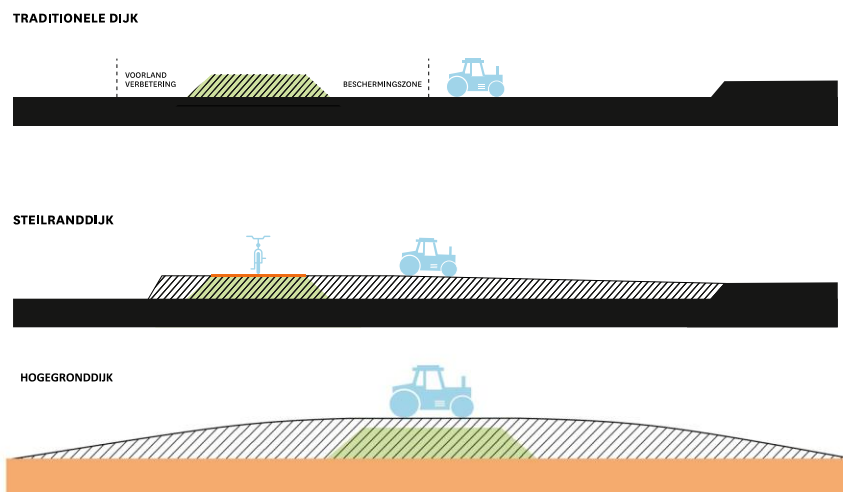
Principe 3: Herstel het systeem

Door de oppervlakte natuur te vergroten, de verbinding tussen natuurgebieden te verbeteren en de dynamiek in natuurgebieden te vergroten worden de omstandigheden gecreëerd voor een florerend en samenhangend natuurnetwerk in de Noordelijke Maasvallei en ontstaat een stapsteen tussen grote natuurkernen Grensmaas en de Gelderse Poort. Hierbij wordt ook 'over de dijk heen' gekeken. Deze ontwikkeling houdt nauw verband met de doelen om weer tot schoon en gezond water (KRW) en een robuust grondwatersysteem te komen. Alleen door de fysische en ecologische basiskwaliteit van water te verbeteren en grondwater vast te houden en te benutten voor natuurontwikkeling ontstaan de condities voor systeemherstel. Door op flankerende gronden te streven naar circulaire, natuur-inclusieve landbouw of zogenaamde 'landschapsgronden' te realiseren ontstaan overgangszones tussen natuur en landbouw die de druk op natuur- en waterkwaliteit verlichten en die tegelijkertijd onderdeel uit kunnen maken van het toekomstgerichte landbouwsysteem.

Principe 4: Ontwerp vanzelfsprekende dijken

In het Maasdal bepaalt het landschap niet alleen de ligging van de kering maar ook het gekozen dijkprofiel. Dijken krijgen daartoe in de Maasvallei verschillende verschijningsvormen. Zij 'verkleuren' met het onderliggende landschap. Een dijktraject bestaat als gevolg daarvan indien nodig uit verschillende dijktypen. Overgangen van het ene dijktype naar het andere liggen op landschappelijk logische plekken. Er is sprake van ingetogen dijken (inclusief piping maatregelen) die zich voegen naar het onderliggend gebruik. Dijken staan ander gebruik toe zonder aan de waterkerende functie af te doen door bijvoorbeeld verholten keringen, steilrand-dijken en hoge grond aan te leggen. Daardoor blijven agrarisch gebruik of natuurfuncties overeind en wordt het onbruikbare deel van een dijk tot een minimum beperkt.

Wanneer multifunctioneel gebruik niet aan de orde is wordt gestreefd naar minimaal ruimtebeslag. Dit geldt voor de footprint van de nieuwe dijken, waarbij ook de impact van de (piping)bermen wordt mee beschouwd. Het geldt tevens voor de tracékeuze; onnodige doorsnijdingen die leiden tot percelen met onduidelijke functies en onduidelijk beheer worden voorkomen. Er wordt met dijkaanleg aangesloten bij andere functies zoals bestaande wegen of er wordt een combinatie gezocht met nieuwe wegen en paden op logische plekken.

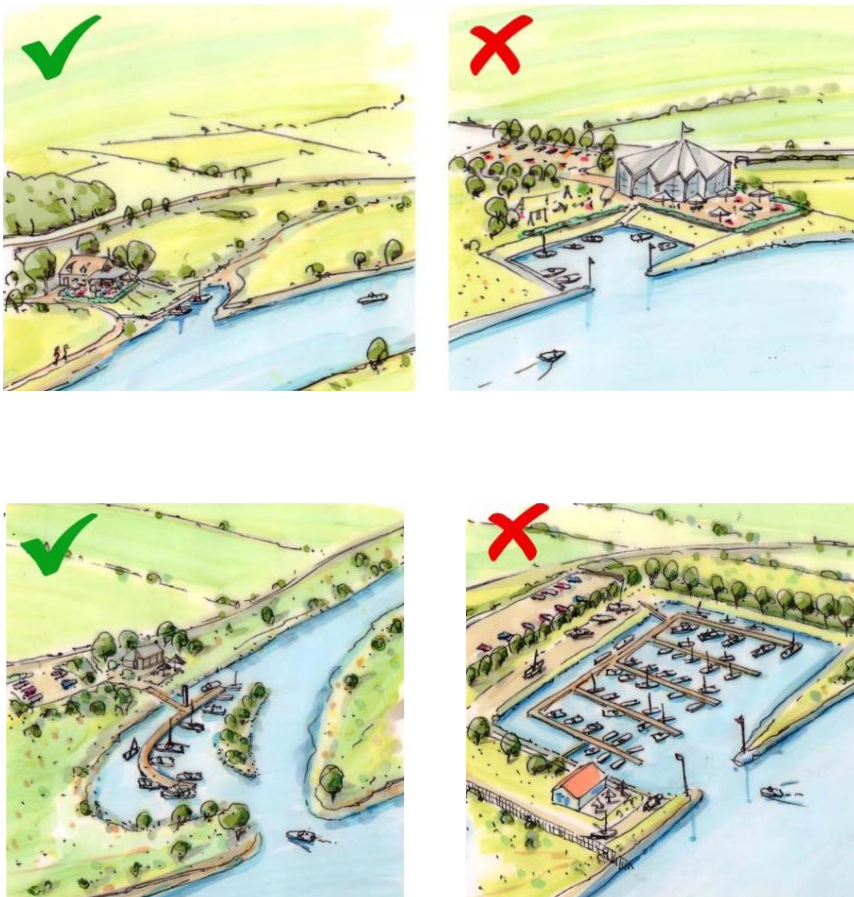

Figuur 5 referentiebeeld hogegronddijk en principetekening steilrand-dijk en hogegronddijk / verholen kering

Principe 5: Versterk de belevingswaarde

Vierwaarden ligt centraal in de Noordelijke Maasvallei. Dit gebied heeft de afgelopen decennia een belangrijke ontwikkeling doorgemaakt van productielandschap naar belevingslandschap. De vrijetijdseconomie is een cruciale economische pijler geworden. Het kleinschalige karakter, de afwisseling, de authenticiteit en de rust en ruimte worden benoemd als de kernkwaliteiten van de Maasvallei, in combinatie met gezellige dorpjes en een uitgebreide routestructuur. Om de groeiende stroom bezoekers te blijven trekken maar ook om de aantrekkingskracht voor (toekomstige) bewoners te behouden worden deze kwaliteiten versterkt. Gebiedsvreemde, grootschalige recreatieve ontwikkelingen worden voorkomen. Het kleinschalige en afwisselende landschap en de charmante dorpen zijn de drager van het recreatieve aanbod. Voorzieningen zoals zwemplekken, horeca en infrastructuur zijn daarom ingetogen en ondergeschikt aan het Maasterrassenlandschap en de beleving daarvan. Verrijking wordt gezocht in een fijnmaziger wandel- en struinnetwerk, ook door de agrarische gebieden en in het oplossen van missing links in doorgaande fiets- en wandelverbindingen langs de Maas. Ingrepen vormen geen onderbreking voor huidige en beoogde fiets- en wandelverbindingen over de Maasoever. Het gebied blijft 'tijdens de verbouwing geopend' en qua belevingswaarde functioneren. Korte realisatietijd en beperkte afsluitingen zijn daarbij belangrijk.

Figuur 6 voorbeelden en principetekeningen van 'ingetogen'

Omissies

De enige geconstateerde omissie is dat er geen principes zijn voor de relatie tussen de ontwikkeling van de Weerd, de jachthaven en de ontwikkeling van het daar aan grenzende stadsdeel. Er ontbreekt in dit stadium een visie over de wijze waarop Venlo Noord zich in relatie tot de beoogde jachthaven verder zou moeten ontwikkelen (woningbouw, oude kassen, sportvelden, ontwikkeling vm. Canon terrein, etc.). Het is belangrijk om voor het vervolg zicht te krijgen op deze stedenbouwkundige ambities. De totstandkoming hiervan is in handen van de gemeente Venlo.

Tegenstrijdigheden

De diverse overheidskaders zijn zoals aangegeven eensgezind over de uitgangspunten wat betreft de inrichting van de weerden in samenhang met de dijken. Er kan een tegenstrijdigheid ontstaan wanneer de Venlose jachthaven centraal of noordelijk in de Océ Weerd wordt gepositioneerd. De jachthaven is dan strijdig met een aantal principes uit dit kader voor de weerden. Bij positionering van de haven tegen het centrum aan (de 'stadshaven') zijn deze strijdigheden (grotendeels) te voorkomen. Deze locatiekeuze heeft de voorkeur van de gemeente Venlo maar stuit vooralsnog op weerstand bij de betrokken verenigingen. Gemeente Venlo draagt zorg voor het ontwikkelkader voor

de jachthaven waarin de principes voor de weerden, de principes voor de jachthaven en de stedenbouwkundige ontwikkeling in samenhang zijn gezien.

Gevraagde besluiten

Vaststellen ruimtelijk kwaliteitskader deel 1

- Met inachtneming van de status en toepassing;
- Met uitzondering van vaststelling van dit kader voor het gebiedsdeel Venlo Noord vanwege omissies en mogelijke strijdigheden (in afwachting van het ontwikkelkader jachthaven).